
Jubileji

Prof. dr. Franc Rozman – sedemdesetletnik

Z jubilantom nisva ista generacija, nisva skupaj študirala, pa tudi najino strokovno zanimanje ni enako. On je eden naših najboljših poznavalcev slovenske zgodovine 19. stoletja in še posebej nastajanja in razvoja socialne demokracije, jaz pa prepričan raziskovalec sodobne zgodovine. Sva pa dolgoletna prijatelja in v mnogočem, a vendar ne v vsem, enako misleča, kritična raziskovalca in opazovalca/soustvarjalca univerzitetne in raziskovalne družbe. V tem pogledu sva nekakšna »plemenita konservativca«, ki prisegata na raziskovanje primarnih zgodovinskih virov in pravih historiografskih tem, ob tem pa se zavedava pomena klasične »Humboltovske« univerze. Skupno nama je tudi zanimanje in raziskovanje zgodovine nemško govorječega prostora, še posebej če je ta povezana s slovensko zgodovino.

Zato ni čudno, da sem prijatelja Franca Rozmana, za njegove bližnje prijatelje Frančka, za domače pa Francija, davnega leta 1971 spoznal na Dunaju. Tako rekoč sredi ceste Josefstädterstrasse, ki neposredno povezuje strogo središče mesta s slovenskim študentskim domom Korotan. On je bil že na pol »Dunajčan«, jaz pa začetnik raziskovalec v veličastni dunajski Nationalbibliothek. Brez njegovih nasvetov, informaciji in seveda temeljitega poznavanja dunajskih raziskovalnih institucij, bibliotek in arhivov, t. i. slovenskega Dunaja ter seveda krajev razvedrila bi bilo moje raziskovalno delo in bivanje na Dunaju mnogo bolj počasno, dolgočasno in utrudljivo. Še danes nobeno od sicer redkejših, a stalnih srečanj ob »čašici pomenka« ne mine brez vprašanja: »Ali greš kaj na Dunaj!« Dunaj nama je postal tako rekoč drugo rojstno mesto in oba ga še vedno redno, predvsem delovno, obiskujeva.

Prof. Rozman je pravi Gorenjec, pravzaprav »Blejc«, rojen 30. maja 1941 na Bledu, kjer je obiskoval osnovno šolo, gimnazijsko šolanje pa nadaljeval na Jesenicah. Leta 1960 se je vpisal na Filozofsko fakulteto, kjer je študiral zgodovino in sociologijo. Študij je končal leta 1965, naslednje leto prejeta Prešernova nagrada za študente pa je že napovedovala njegovo življenjsko pot raziskovalca. Takoj ob koncu študija se je namreč zaposlil na takratnem Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja in tu preživel veliko plodnih raziskovalnih let. Še danes se rad vrača v Ka-

zino na klepet ali pregledovanje literature in periodike. Izključno na IZDG, današnjem Inštitutu za novejšo zgodovino, je poklicno deloval do leta 1986, ko je sprejel povabilo takratne Pedagoške fakultete v Mariboru in kot izredni profesor začel predavati predmeta zgodovina Slovencev 1750–1918 in zgodovina južnoslovanskih narodov. Samo za pedagoško delo na univerzi pa se je odločil leta 1994 in leto nato je na svoji matični fakulteti postal njen dekan. Čeprav se nikoli ni preselil v Maribor, je svoje profesorsko delo vestno opravljal (in ga še opravlja) na veliko zadovoljstvo tamkajšnjih študentov.

Kot mlad raziskovalec na inštitutu se je usmeril v raziskovanje socialističnega in delavskega gibanja v Sloveniji in zunaj nje. Na to temo je na Filozofski fakulteti opravil magistrski študij in obranil doktorsko disertacijo. Magistrska naloga (1972) je nosila naslov »Socialistično gibanje na slovenskem Štajerskem do kongresa avstrijske socialne demokracije v Hainfeldu (1889)«. Temo je ne samo objavil v odlični študiji v znanstveni reviji IZDG, Prispjevki za zgodovino delavskega gibanja (1973), temveč jo je še razširil in leta 1977 z njo pod naslovom »Socialistično delavsko gibanje na slovenskem Štajerskem do prve svetovne vojne« na Oddelku za zgodovino ljubljanske Filozofske fakultete obranil doktorsko disertacijo. S tem delom je prof. Rozman postavil temelje raziskovanja te problematike na Slovenskem, s poznejšim raziskovanjem pa je nesporno postal njen najboljši poznavalec. Zato ni nič čudno, da je za knjigo, ki je pod naslovom »Socialistično gibanje na slovenskem Štajerskem« izšla leta 1979, prejel Kajuhovo nagrado, leto pozneje pa še nagrado Sklada Borisa Kidriča. Tudi tako je bila izjemna strokovnost prof. Franca Rozmana v celoti potrjena.

Njegova bibliografija je zavidanja vredna in zelo raznolika. COBISS beleži 563 njegovih znanstvenih in strokovnih del, mentorstev dodiplomskim in podiplomskim študentom, kritik in ocen, enciklopedičnih prispevkov, prevodov, uredniškega dela itd. V soavtorstvu je pripravil gimnazijski učbenik ter je seveda avtor in soavtor številnih znanstvenih in strokovnih monografij. Če k temu dodamo še njegova druga izvedena dela, kot so organizacija različnih strokovnih znanstvenih srečanj, redna udeležba na odmevnih zgodovinarskih srečanjih, simpozijih in kongresih doma in v tujini, predsednikovanja in delovanje v Zgodovinskem društvu Ljubljana (1986–1988) in Zvezi zgodovinskih društev Slovenije (1994–1996), članstvo v strokovni komisiji zgodovinarjev in pravnikov (2001–2003), ki je preučevala avstrijsko-slovenske odnose v 20. stoletju in izdala nekaj sto strani obsežen zbornik, se nam jasno izrišeta tako velika pomembnost strokovnega dela in vloge prof. Rozmana v slovenskem zgodovinopisju kot tudi njegova odmevnost v tujem, zlasti v nemško govorečem prostoru. Sledi njegovega strokovnega dela ne bo mogel zabrisati niti čas.

Ob njegovem življenjskem jubileju je bilo o pomenu njegovega strokovnega dela in njegovi osebnosti napisanih mnogo tehtnih besed. Ni, da bi jih ponavljal za cenjenima kolegoma Petrom Vodopivcem (Prispjevki za novejšo zgodovino, 2001, št. 1) in Jurijem Perovškom (Zgodovinski časopis, 2001, št. 3). V zadnjih desetih letih delo prof. Rozmana ni zastalo, kljub temu da mi je v zadnjih pogovorih večkrat nekoliko zagrenjeno zagotavljal, da »ne bo ničesar več napisal«. Razumel

sem njegovo grenkobo, saj sem tudi sam okusil, kaj pomeni latinski pregovor »Nemo profeta in patria«. Toda v zadnjem desetletju je kljub temu in kljub dejstvu, da se je nedavno tega polovično upokojil, COBISS zabeležil kar 141 njegovih enot.

Najbrž se ne motim preveč, če zapišem, da je v tem času nekoliko premestil težišče svojega znanstvenega zanimanja. Še vedno sicer piše tudi o različnih »socialdemokratskih« temah, toda vse več je njegovih prispevkov v znamenitih osebah slovenskega prostora v 19. in začetku 20. stoletja, zlasti najvišjih častnikov avstro-ogrške vojske. Povsem na novo je tako npr. slovenski javnosti v nekaj svojih delih prikazal življenje in delo barona Josefa Schwegla, se poglobljeno ukvarjal in objavil odmevne razprave doma in v tujini o generalih in admiralih, slovenskega porekla v avstro-ogrski vojski v prvi svetovni vojni, posebej obdelal admirale avstro-ogrške vojske iz Spodnje Štajerske ter v znanstvenih člankih orisal življenjski poti feldmaršallajntanta Juliusa Josefa Antona barona Schmigoza (1821–1889) in podmaršala Karla von Tegetthoffa.

Franc Rozman je tudi v zadnjih desetih letih ostal zvest zgodovinarskemu »plemenitemu konservativizmu«. Čeprav poznam le malo zgodovinarjev, ki tako natančno in zavzeto prebirajo strokovno literaturo in na ta način sledijo najnovejšim izsledkom in trendom zgodovinopisja, je on veliko večino svojih del napisal na temelju »mukotrpnega« arhivskega raziskovanja. »Kot se za zgodovinarja spodobi,« bi najbrž komentiral sam. Zato je njegovo delo še toliko bolj pomembno in zlasti izvirno. Ne vem, ali vsi zgodovinarji dovolj cenijo to njegovo lastnost.

Veliko njih pa prof. Rozmana pozna kot iskriivega sogovorca, včasih v besedah ostrega zagovornika svojih stališč in neomajnega v prepričanju, kaj je prav in kaj ne. Vsekakor sodi Franc Rozman med premočrtne osebnosti, ki se ne obračajo po (političnem) vetru, in tako lahko z gotovostjo zapišem, da je v vseh dobrih štiridesetih letih, kar se druživa in prijateljujeva, ostal zvest svojemu strokovnemu in idejnemu prepričanju. Pri njem vedno veš, s kom imaš opraviti. Takih je v naši družbi malo.

Toda prof. Rozman je tudi samo Franc Rozman. Človek, ki ga poleg zgodovine zanima še marsikaj. Omenim naj le njegovo silno željo po potovanjih in spoznavanju drug(ačn)ega sveta. Vsako leto se najmanj enkrat, praviloma ob prvem maju, odpravi na potovanje. V zadnjem času v daljne dežele. Vrača se ne samo poln vtisov kot običajni turisti, temveč z izdelano sliko o državi, po kateri je potoval. Kitajsko je, denimo, označil z besedami »čudna dežela, res čudna«. In še nekaj. Franc Rozman sodi med najbolj informirane slovenske zgodovinarje tudi kar zadeva dogajanje v zgodovinarski srenji in si vedno vzame dovolj časa za pogovor s prijatelji in kolegi. Zagotovo tudi ta njegova dejavnost sodi v tisti predalček, ki mu v zgodovinopisju pravimo »oral history«. Vredno bi bilo vse anekdote in pričevanja, ki jih pozna in jih je delil z nami, spraviti na papir. Bilo bi nesporno odlično branje.

Toda prof. dr. Franc Rozman je v prvi vrsti pomemben slovenski zgodovinar. Čas se ga ni dotaknil. Prepričan sem, da bo tudi avtor naslednjega zapisa o njem ob njegovi osemdesetletnici lahko v svojem pisanju ugotovil to, kar smo ugotovili pisci o jubilarantu pred njim. Gre namreč za človeka, zapisanega zgodovinski znanosti, ki

natančno ve, kot bi dejal pokojni akademik in priznani psihiater Lev Milčinski, kaj je »čar spoznanja in radost odkritja«.

Franček, spoznavaj in radosti se še mnogo let!

Dušan Nečak

Ob šestdesetletnici Nevenke Troha

Dr. Nevenka Troha sodi v skupino slovenskih zgodovinarok in zgodovinarjev, ki so zunaj generacijskega kroga, ki mu pripadam pisec teh vrstic. Od konca sedemdesetih let minulega stoletja sem jo poznal le po imenu, ko je v desetletju 1977–1986 vodila Revirski muzej v Trbovljah. Sam sem v istem obdobju in v enaki funkciji drugo desetletje deloval v Goriškem muzeju. Osebno sva se nato srečevala in sodelovala pri delu Slovensko-italijanske kulturno-zgodovinske komisije med novembrom 1993 in julijem 2000. Kot Primorca pa me je že ob prvem srečanju presenetila njena krepka vživetost v problematiko zahodnoslovenskega prostora v obdobju neposredno po koncu druge svetovne vojne. Poznavanje arhivskega gradiva, ki ga je v svojih objavah uporabljala, je močno presešlo raven tistega, kar so nam ponujali dotakratni zgodovinopisni dosežki. Ko je po odhodu iz muzejske stroke postala arhivska delavka, je spoznala to neizpolnjeno raziskovalno nišo in se povsem posvetila primorskim problemom po drugi svetovni vojni in vsestranskim slovensko-italijanskim odnosom na območju tako imenovane Julijske krajine.

Nevenka Troha, ki je odrasčala v Revirjih (Zagorje ob Savi, Trbovlje, Hrastnik), se je sicer rodila v Ljubljani 15. junija 1951. Nekaj dednih izhodišč za izbiro študija in poklica je bilo v njeni rodbini, ko pomislimo, da je njena teta Lidija Šentjunc sicer političarka, v letih 1969–1980 med drugim tudi vodila zgodovinsko komisijo pri

Centralnem komiteju Zveze komunistov Slovenije. Še preden je diplomirala na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani (1980), se je leta 1974 kot kustosinja zaposlila v trboveljskem Revirskem muzeju. V drugi polovici leta 1986 je zapustila mesto ravnateljice tega muzeja in se novembra zaposlila v Zgodovinskem arhivu CK ZKS v Ljubljani. S poklicno preselitvijo v Ljubljano je spremenila tudi kraj svojega bivanja. Potem ko je bil Zgodovinski arhiv ZKS vključen v Arhiv Republike Slovenije (1990), je v tej ustanovi nadaljevala kot arhivistka vse do septembra 1997. Nato se je zaposlila v Inštitutu za